

PRACOVNÁ SKUPINA EURÓPSKEJ SIETE
SÚDNYCH RÁD

„SUDCOVSKÁ ETIKA“

SPRÁVA 2009-2010

Sudcovská etika¹

Princípy, hodnoty a vlastnosti

ÚVOD

Potvrdenie zásad profesionálneho správania sa sudcov posilňuje dôveru verejnosti a umožňuje lepšie pochopiť úlohu sudcu v spoločnosti.

Tradične, úlohou sudcu je uplatňovať zákon alebo riešiť konflikty prostredníctvom implementácie právnych predpisov. Povinnosť postupovať zákonne dáva záruky proti akémukoľvek svojvoľnému konaniu zo strany sudcu.

Avšak, v našich európskych spoločnostiach sa postavenie sudcu vyvinulo: už nie je obmedzené na „hovorca zákona“; sudca je tiež do určitej miery tvorcom zákona, ktorý vyžaduje, aby sa zodpovednosť a etické pravidlá zhodovali s týmto vývojom.

Navyše, naša verejnosť požaduje väčšiu transparentnosť vo fungovaní verejných orgánov.

Očakávania verejnosti od sudcov spôsobili, že Európska sieť súdnych rád sa zamýšľa nad otázkou sudcovskej etiky. Zaoberá sa hľadaním rovnováhy medzi nezávislosťou súdnictva (na ktorú má každý nárok), transparentnosťou inštitúcií, slobodou tlače a právom verejnosti na informácie.

Sudcovská etika bola posudzovaná v pozitívnom zmysle s cieľom zdôrazniť spoločné, základné hodnoty sudcovskej práce, princípy prevencie a osobné kvality ako aj zodpovedať očakávania verejnosti.

Nezávislosť, bezúhonnosť, nestrannosť, zdržanlivosť a diskretnosť, pracovitosť, rešpekt a schopnosť načúvať, rovnaké zaobchádzanie, kompetentnosť a transparentnosť predstavujú spoločné identifikované hodnoty (ako zásadné v sudcovskej úlohe) (Časť I). Sudca tiež prejavuje osobné kvality múdrosti, lojality, zmyslu pre ľudskosť ako aj schopnosť načúvať a efektívne komunikovať. Sudca si je vedomý, že jeho profesionálne správanie, jeho súkromný život a správanie v spoločnosti má vplyv na obraz justície a dôveru verejnosti (Časť II).

ČASŤ 1 – HODNOTY

Nasledujúce etické princípy boli zadané na základe nasledujúcej otázky: **čo spoločnosť a občania od sudcu očakávajú?**

NEZÁVISLOSŤ

¹ Tieto etické zásady boli spísané podľa rozhodnutia Valného zhromaždenia ENCJ, ktoré sa konalo v Bruseli v júni 2007. Sú výsledkom dvojročnej práce.

Tento dokument by sa mal prediskutovať s členmi a pozorovateľmi ENCJ.

Ak sa tieto princípy prijímú, mali by sa prekonzultovať s európskymi sudcami.

Nezávislosť nie je privilégium udelené v prospech sudcov.

Nezávislosť je právo každého občana v demokratickej spoločnosti mať prospech z justície, ktorá je (a od ktorej sa očakáva, že bude) nezávislá od zákonodarnej a výkonnej moci a ktorá vznikla s cieľom chrániť slobodu a práva občana v rámci právneho štátu.

Je na každom sudcovi, aby rešpektoval a pracoval na zachovaní nezávislosti súdnictva, a to ako v jeho individuálnych tak aj v inštitucionálnych aspektoch.

Táto nezávislosť ho vedie k uplatňovaniu práva vo veciach, ktoré sú pred neho v konkrétnom prípade postavené, bez strachu či sa zapáči alebo znepáči akýmkoľvek formám moci: výkonnej, zákonodarnej, politickej, hierarchickej, ekonomickej moci či mediálnej a verejnej mienke.

Sudca tiež dbá o to, aby zostal nezávislý od svojich kolegov a všetkých nátlakových skupín.

BEZÚHONNOSŤ

Sudca plní svoju úlohu poctivo, v záujme spravodlivosti a v záujme spoločnosti. Vo svojom verejnom ale aj osobnom živote má rovnakú povinnosť bezúhonnosti.

Z princípu bezúhonnosti môžu vyplývať dve povinnosti: povinnosť čestnosti a povinnosť dôstojnosti alebo cti.

2.1. Čestnosť

Čestnosť vedie sudcu, aby sa zdržal akéhokoľvek netaktného a neslušného správania a tu sa nemyslí iba správanie, ktoré je v rozpore so zákonom.

Sudca vykonáva svoju sudcovskú funkciu bez zvyhodňovania.

Hlavnú časť svojho pracovného času venuje svojim súdnym aktivitám.

Zabezpečuje správne využívanie zdrojov, ktoré mu boli zverené k výkonu spravodlivosti a tieto zdroje nezneužíva alebo ich nesprávne nepoužíva.

Neusiluje sa o neoprávnené zásahy na dosiahnutie akéhokoľvek preloženia, vymenovania alebo osobného povýšenia, ani sa nesnaží získať výhody pre seba alebo iných.

Počas výkonu funkcie sudcu odmieta prijať akékoľvek dary alebo výhody pre seba alebo svojich blízkych.

2.2. Dôstojnosť a česť

Sudca vykonáva svoju funkciu lojálnym aplikovaním procesných pravidiel, preukazovaním záujmu o dôstojnosť jednotlivcov a konaním v rámci zákona.

Zdvorilosť a intelektuálna čestnosť riadi jeho vzťahy so všetkými pracujúcimi v súdnom systéme, sekretariátom, úradníkmi, advokátmi alebo inými právnikmi, sudcami, procesnými stranami a tlačou.

Česť od sudcu vyžaduje, aby zabezpečil - prostredníctvom svojej odbornej praxe a osoby – že neohrozuje verejný obraz o sudcovi, súde alebo súdnom systéme.

NESTRANNOSŤ

Nestrannosť a vnímanie nestrannosti ľuďmi je spolu s nezávislosťou základom spravodlivého procesu.

Nestrannosť sudcu predstavuje absenciu akýchkoľvek predsudkov a vopred vytvoreného úsudku pri výkone rozhodnutia, ako aj pri postupoch prijatých ešte pred vyhlásením rozsudku.

Sudca si je vedomý možnosti svojich vlastných predsudkov.²

Aby bola zaručená nestrannosť, sudca:

- plní svoju sudcovskú funkciu bez strachu, zvyhodňovania alebo predsudkov;
- osvojuje si, jednak pri výkone svojej funkcie ako aj v osobnom živote, vystupovanie, ktoré udržiava dôveru v nestrannosť súdnictva a minimalizuje situácie, ktoré by mohli viesť k námietke proti zaujatosti sudcu
- môže odmietnuť prípad, keď:
 - o v očiach objektívneho pozorovateľa nemôže prípad súdiť nestranne;
 - o má spojenie s jedným z účastníkov konania alebo má osobnú znalosť faktov, zastupoval, pomáhal alebo konal proti jednej zo strán, alebo existuje iná situácia, ktorá by mohla subjektívne ovplyvniť jeho nestrannosť;
 - o on alebo člen jeho rodiny má záujem na výsledku konania.

Sudca má povinnosť starať sa, aby sa zabránilo konfliktu záujmov medzi jeho sudcovskou funkciou a jeho spoločenským životom. Ak je sudca zdrojom aktuálneho alebo potenciálneho konfliktu záujmov, sudca neprijme alebo okamžite odstúpi od prípadu, aby sa zabránilo spochybneniu jeho nestrannosti.

Sudca zabezpečuje, aby jeho súkromný život neovplyvňoval verejný obraz o nestrannosti jeho sudcovskej práce.

Nestrannosť sudcovi nebráni, aby sa pri vykonávaní svojej odbornej činnosti zúčastňoval na spoločenskom živote.

² Je to vec subjektívnej a objektívnej nestrannosti. Objektívna nestrannosť súvisí s funkciami a subjektívna nestrannosť sa týka osobnosti jednotlivca.

Má nárok na úplnú slobodu názoru, ale musí byť opatrný vo vyjadrovaní svojich názorov a to aj v krajinách, v ktorých má sudca právo byť členom politickej organizácie.

V každom prípade sa táto sloboda názoru nemôže prejavovať pri výkone jeho sudcovskej funkcie.

ZDRŽANLIVOSŤ A DISKRÉTNOSŤ

Sudca sa vyhýba každému konaniu, ktoré by mohlo podporovať domnienku, že jeho rozhodnutia sú motivované iným než spravodlivým a odôvodneným použitím zákona. Sudca je zároveň sám občanom a ako taký má, mimo výkonu svojich sudcovských povinností, právo na slobodu prejavu uznanú všetkými medzinárodnými dohovormi o ochrane ľudských práv.

Pri výkone svojej funkcie ako aj vo svojom osobnom živote vynakladá sudca všetko úsilie, aby nenarušil dôveru, ktorú do neho vložili jednotlivci.

Sudcovská zdržanlivosť a diskrétnosť zahŕňa rovnováhu medzi právami sudcu ako občana a medzi obmedzeniami spojenými s jeho funkciou.

Vo verejnom živote

V **politike** má sudca ako každý občan právo mať politické názory. Jeho úlohou je (prejavením zdržanlivosti) zabezpečiť, aby ľudia mohli plne dôverovať justícií, bez obáv z názorov sudcu.

Sudca je rovnako zdržanlivý v jednaniach s médiami. Nemôže, v mene slobody prejavu, vystupovať zaujato alebo v prospech jednej strany. Rovnako opatrný je sudca, aj keď čelí kritike alebo útokom.

Sudca sa zdrží komentovania svojich rozhodnutí, aj keď sú kritizované zo strany médií alebo akademickými komentátormi a dokonca aj keď sú zmenené v rámci odvolania. Spôsob, akým vyjadruje svoj názor je v **odôvodnení jeho rozhodnutia**.

Zároveň však povinnosť zdržanlivosti nemôže ospravedlňovať nečinnosť sudcu. Zatiaľ čo by nemal hovoriť o prípadoch, ktorými sa osobne zaoberá, má sudca ideálnu pozíciu, aby vysvetlil právne predpisy a ich aplikovanie. Spolu s ďalšími inštitúciami s rovnakým poslaním má sudca zohrávať **vzdelávajúcu úlohu** v rámci podpory právnych predpisov.

Keď je demokracia a základné slobody v ohrození, môže byť sudcovská zdržanlivosť uprednostnená pred povinnosťou prehovoriť.

V jeho súkromnom živote

Mimo plnenia svojich povinností sudca upustí od presadzovania svojho postavenia ako sudcu v jednaní s tretími stranami. Nevytvára dojem, že chce vyvíjať tlak na tretie strany alebo zapríčiniť sa o to, aby si mysleli, že sudca je na osobnej úrovni oprávnený vykonávať právomoci, ktoré mu zveril zákon v priebehu jeho sudcovskej činnosti.

Rovnako ako každá osoba má aj sudca právo na súkromný život. Jeho povinnosť zdržanlivosti mu nezabraňuje viesť normálny spoločenský život: stačí, ak si osvojí „opatrenia zdravého rozumu“, aby sa vyhol narušeniu dôstojnosti svojho úradu alebo svojej schopnosti ho vykonávať.

PRACOVITOSŤ

Je potrebné dosiahnuť pracovitosť a zvýšiť dôveru verejnosti v justíciu.

Sudca je pracovitý pri riešení prípadov. To znamená, že prípady rieši a súdi s primeranou lehotou odovediajúcou predmetu veci, pričom zabezpečuje kvalitu rozhodnutia.

Rýchlosť súdneho konania nie je ovplyvňovaná len právnymi predpismi a zdrojmi, ktoré sú súdnemu systému k dispozícii, ale je ovplyvňovaná aj prístupom a prácou sudcu.

Sudca

- si zlepšuje vedomosti (vzdelávanie) za účelom zabránenia akémukoľvek prieťahu v konaní spôsobenému neprofesionálnym prístupom.
- po celý svoj život si udržuje najvyššiu úroveň odbornej spôsobilosti.
- využíva všetky právne nástroje, ktoré sa naučí.

V každom súdnom procese zabezpečuje, aby sa stanovili primerané termíny pre strany a pre neho.

Sudca vynakladá všetko úsilie na účinné vedenie súdneho procesu a aby boli jeho rozhodnutia bez prieťahu.

REŠPEKT A SCHOPNOSŤ NAČÚVAŤ

Pri výkone funkcie sudcu spoločnosť a jej členovia očakávajú, že budú rešpektovaní a vypočutí.

Rešpektom sa môže myslieť to, že sudca je schopný preukázať náležitú úctu k postaveniu ľudí a ich dôstojnosti.

Načúvanie by sa malo vnímať ako sudcova schopnosť venovať pozornosť výkladu faktov a odborným argumentov predložených stranami a ich právnym zástupcom.

Sudca sa pri jednaní s verejnosťou, právnikmi, kolegami a administratívnymi pracovníkmi chová spôsobom, ktorý je dôstojný, správny a vnímavý.

Pri organizovaní svojej práce berie sudca na vedomie a venuje pozornosť požiadavkám všetkých dotknutých strán v prípade.

Vytvára na svojom súde pokojnú atmosféru, s rovnakou pozornosťou vypočúva všetky strany prípadu a ich zástupcov.

Chová sa spôsobom, ktorý rešpektuje administratívny personál, ich autonómne úrady a kompetencie.

S kolegami udržiava vzťahy, ktoré sú korektné a rešpektujú ich samostatnosť a nezávislosť.

Sudca zabezpečuje – či už samostatne, kolektívne alebo pri výkone svojich riadiacich povinností - aby boli hodnoty rešpektu a načúvania zdieľané a rešpektované všetkými.

ROVNAKÉ ZAOBCHÁDZANIE

Rovnaké zaobchádzanie vyžaduje, aby sudca poskytol každému to, na čo má nárok, a to ako v procese, tak aj v rozhodnutí každého prípadu, a to prostredníctvom uznania jedinečnosti každého jednotlivca.

Sudca má mať úctu k všetkým osobám, ktoré pred neho predstúpia a zabezpečuje, aby sa s nimi zaobchádzalo rovnako.

Je si vedomý objektívnych rozdielov medzi rôznymi kategóriami ľudí a pracuje na tom, aby bola každá strana vypočutá, porozumená a rešpektovaná.

Zabezpečuje, aby nikto nemohol povedať, že bol ignorovaný, uprednostňovaný, alebo že ním opovrhovali.

Keď ústava, vnútroštátne zákony alebo medzinárodné predpisy tak stanovujú, môže sudca použiť pozitívnu diskrimináciu; v ostatných prípadoch zabezpečuje rovnosť v zaobchádzaní.

KOMPETENTNOSŤ

Spoločnosť má právo na kompetentného sudcu so širokou odbornou zdatnosťou.

Sudca sa rýchlo adaptuje na nový vývoj.

Sudca má metodický prístup k svojej práci. Berie do úvahy špecifiká jednotlivých prípadov, vrátane nových a neznámych aspektov a vedie prípad v primeranej lehote.

Keď je to vhodné, sudca tiež pri riešení konfliktov používa presvedčovanie.

Sudca je súčasťou pracovnej komunity; je schopný pracovať v tíme s kolegami a členmi personálu.

TRANSPARENTNOSŤ

Informovanie o fungovaní justície a prítomnosť verejnosti na súdnych procesoch prispievajú k ich spoločenskému prijatiu. Rovnaký prístup jednotlivcov zaangažovaných na žalobe alebo obhajobe k civilnému alebo trestnému konaniu podporuje transparentnosť a zvyšuje dôveru verejnosti.

Sudca dohliada na to, aby verejnosť bola informovaná o fungovaní justície.

Zabezpečuje transparentnosť prostredníctvom verejných pojednávaní a odôvodňovaním svojich rozhodnutí pri zachovaní dôvernosti vyžadovanej za účelom rešpektovania súkromia alebo z dôvodu potreby verejného poriadku.

Udržiava bezpečnú rovnováhu medzi potrebou transparentnosti a zákazom *voyeurismu* alebo exhibicionizmu tak, aby bolo zaistené, že justícia sa nestane divadlom.

V mediálnom styku musia prevládať inštitucionálne informácie. Informácie o jednotlivých prípadoch môžu byť poskytnuté iba v rámci zákona.

V osobnom a v spoločenskom živote je sudca vždy opatrný s cieľom zabrániť konfliktu záujmov. Tým zabezpečuje transparentnosť v súvislosti s jeho nestrannosťou.

ČASŤ 2: Vlastnosti alebo prednosti sudcu

Komplexnosť aktu súdenia, mimo špecifík determinovaných históriou každej krajiny, znamená, že mnohé prednosti alebo vlastnosti sa musia skombinovať tak, aby bola vykonaná spravodlivosť.

Dôvera v justíciu nie je garantovaná iba nezávislým, nestranným, poctivým, kompetentným a pracovitým sudcom.

Sudca by mal vykonávať svoju funkciu s múdrosťou, lojalitou, ľudskosťou, odvahou, serióznosťou a rozvážnosťou a zároveň byť schopným načúvať, komunikovať a pracovať.

Tieto požiadavky nie sú špecifické pre sudcu, ale sú nevyhnutné z dôvodu zaručenia práva pre všetkých mať sudcu.

MÚDROST'

Sudca prejavuje svoju múdrosť prostredníctvom znalosti reálií a práva, ako aj vďaka rozumnému, spravodlivému a rozvážnemu správaniu.

Týmto spôsobom správania sa odstraňujú excesy a výstrednosť pri výkone jeho funkcie, pri čom nevykazuje známky nesmelosti alebo strnulosti, ktoré by mohli viesť ku konformite. Je kreatívny v uplatňovaní práva pri rozhodovaní prípadov, vrátane tých, ktoré nie sú riešené existujúcimi právnymi predpismi. Keďže sa právo nevyvíja rovnakým tempom ako spoločnosť, sudca prejavuje múdrosť v používaní techník interpretácie.

Táto prednosť mu umožňuje byť pokojným a rozvážnym pri riešení sporov a umožňuje mu rozoznať a dištancovať sa od účastníkov konania a skutočností, o ktorých súdi.

LOJALITA

Sudca je lojálny.

Táto lojálnosť spoločne s nezávislosťou znamená, že keď sudca prisahá, bez ohľadu na formuláciu, tento symbolický sľub lojality ho viaže k právnym princípom štátu.

V Európe tento záväzok zahŕňa lojalitu k ústave každej krajiny, k demokratickým inštitúciám, základným právam, k zákonu a procesu a nakoniec k pravidlám organizácie súdneho systému.

Sudca lojálne spĺňa dve požiadavky: neprekračovať jemu zverené právomoci a uplatňovať ich.

Túto lojalitu nemožno od sudcov požadovať, keď je demokracia a základné slobody v nebezpečenstve.

V krajinách, ktoré umožňujú sudcovi byť členom politickej strany alebo byť kandidátom v politických voľbách, môžu vnútroštátne predpisy o nezlúčiteľnosti regulovať politické vyjadrenie a kandidatúru s cieľom zaistiť, že každý má prístup k nezávislému a nestrannému sudcovi.

ĽUDSKOSŤ

Zmysel sudcu pre ľudskosť sa prejavuje prostredníctvom rešpektovania osôb a ich dôstojnosti vo všetkých okolnostiach jeho pracovného a súkromného života.

Jeho správanie je založené na rešpekte k ľudskej bytosti s ohľadom na súhrn ich vlastností, či už fyzických, kultúrnych, intelektuálnych alebo sociálnych, ako aj na rasu a pohlavie osoby.

Sudca preukazuje rešpekt nie len pri jednaní s ľuďmi, ktorých súdi ale aj s tými, ktorí sú súčasťou jeho pracovného prostredia ako sú právnici, administratívni pracovníci a pod.

Táto ľudskosť, ktorá zahŕňa citlivosť k situáciám, s ktorými sa stretáva, mu umožňuje zohľadniť ľudský rozmer v jeho rozhodnutiach. Pri posudzovaní faktov a rozhodnutí nachádza mieru medzi empatiou, súcitom, láskavosťou, disciplínou a prísnosťou tak, aby jeho aplikácia práva bola vnímaná ako legitímna a spravodlivá.

ODVAHA

Sudca prejavuje odvahu, aby vykonával svoje povinnosti sudcu a reagoval na tých, ktorí hľadajú spravodlivosť.

Táto odvaha v kombinácii s nezávislosťou môže tiež smerovať k nepopularite a osamelosti.

Vývoj súčasnej spoločnosti znamená, že sudca musí preukázať odvahu a to ako fyzickú, tak aj morálnu:

- za účelom vykonávania určitých procedúr,
- kvôli vyrovnaní sa s rôznymi tlakmi - politickými, sociálnymi i tlakom verejnej mienky, ako aj médií a záujmových skupín
- aby splnil výzvy modernej spoločnosti.

Táto hodnota, rovnako ako všetky ostatné vlastnosti, je vykonávaná primeraným spôsobom.

SERIÓZNOSŤ A ROZVÁŽNOSŤ

Podstata serióznosti a rozvážnosti sudcu spočíva v jeho primeranom správaní.

Serióznosť vyžaduje úctivé chovanie počas súdneho procesu, vyžaduje zdvorilosť bez prehnanej formality a bez nevhodného humoru. Zachovávanie profesionálnej praxe rozvážnosti však nevyníma praktizovanie ľudskosti, ktorá upravuje vzťahy akejkoľvek komunity.

Rozvážny sudca kombinuje svoje znalosti práva s vedomosťami o konkrétnych okolnostiach prípadu racionálnym spôsobom a pri zachovaní praktického zdravého rozumu.

V záujme zachovania dôvery verejnosti v justíciu a súdy sprevádza sudcu rozvaha v jeho profesionálnom aj v súkromnom živote.

PRÁCA

Sudcovská funkcia predstavuje neustálu náročnú prácu a trvalé duševné úsilie.

Sudcova pracovná schopnosť a jeho odhodlanosť využívať túto schopnosť sú potrebné k rozvíjaniu jeho sudcovských zručností a k udržaniu vysokej kvality práce, ktoré účastník sporu od neho očakáva.

Týmto spôsobom sudca organizuje svoju prácu efektívne. Preukazuje sebadisciplínu pri zvládaní stresu a frustrácie. Ak pracuje v tíme, venuje pozornosť názorom svojich kolegov a kultivuje schopnosti tímovej práce.

Napokon, sudca, ktorý sa podieľa na riadení súdu, rozvíja svoje riadiace schopnosti.

POČÚVANIE A KOMUNIKÁCIA

Od sudcu sa očakáva, že bude procesné strany pozorne počúvať vo všetkých fázach procesu.

Načúvanie zahŕňa absentovanie zaujatosti a predsudkov. Táto schopnosť nespočíva len v skutočne otvorenej myšli a vnímavosti, ale aj v schopnosti spochybňovať sám seba. Načúvanie zostáva neutrálne, pri zachovaní odstupu, ale bez povyšovania alebo pohrdania, ľudské ale triezve.

Schopnosť načúvať a pozornosť voči iným nie sú vrodené vlastnosti; sú niečím, v čom sa dá vypracovať a čo je súčasťou vzdelávania sudcov.

Sudca zabezpečí, aby bol schopný komunikovať s ostatnými. Vyjadruje sa primeraným spôsobom, s rešpektom, nediskriminačným spôsobom a pokojne. Vyhýba sa používaniu výrazov, ktoré sú dvojsmyselné, neúctivé, povýšenecké, ironické, ponížujúce alebo zraňujúce.

Správna komunikácia je prítomná aj v jeho rozsudkoch (písomných alebo ústnych). Sudca zabezpečuje, aby boli jeho rozsudky zrozumiteľné. Odôvodňuje svoje rozhodnutie tak, aby všetky zúčastnené strany mohli porozumieť logike, na ktorej je rozhodnutie sudcu založené.